

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати», затв. наказом МФУ від 31.12.99 № 318 // www.liga.net
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси», затв. наказом МФУ від 20.10.99 № 246 // www.liga.net
3. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затв. наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.07 № 373.
4. Наказ Міністерства статистики України від 21.06.96 № 193 «Про затвердження типових форм первинних облікових документів про облік сировини та матеріалів» // www.liga.net

Стаття надійшла до редакції 15.01.09.

УДК 657.62

Л. М. Кіндрацька

д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри обліку в кредитних
і бюджетних установах та економічного аналізу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРОФЕСІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКЛАДАЧА У ВИКЛАДАННІ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Статья посвящена совершенствованию процесса приобретения студентами знаний по учетным дисциплинам. Подчеркивается необходимость преподавания основ бухгалтерского учета на III курсе, который будет способствовать последующему усвоению материала других дисциплин. На магистерской программе предложено преподавать «Теорию бухгалтерского учета» с элементами научных исследований.

The article is devoted perfection of process of acquisition of knowing jurisdictions of registration disciplines students. The necessity of inlaying of bases of record-keeping accepted on the third course which will be instrumental in the subsequent mastering of material from other disciplines. On the master's degree program it is suggested to expound a «Theory of record-keeping» with the elements of scientific researches.

Ключові слова: *компетенції, знання, теорія, практика, навчальна дисципліна, тренінг, процес навчання.*

Ідея про тісну залежність між бажанням студента «знати» і рівнем викладання бухгалтерського обліку розцінюється зазвичай як єдиний процес. Втім нині чимало викладачів з облікових дисциплін, особливо тих, що мають практичний досвід роботи, вважають це щонайменше «фантазією окремих оптимістів». Цю їх дум-

ку не можна вважати безглуздою, адже це — питання підходів до набуття студентами знанневих компетенцій. Звичайно, реформування бухгалтерського обліку завдає, передусім викладачам, багато проблем, пов'язаних з необхідністю поповнювати свої власні знаннєві компетенції, причому на постійній основі. І це цілком природно: викладач тому й обіймає цю посаду, що хоче, має можливість і бажання активно працювати над собою.

З одного боку, це — власний авторитет серед студентів, а з другого — перед самим собою. Усе це правильно. Проте за зовнішньою слухністю цього судження прихована конкретна проблема, а саме — як не загубитись у величезному масиві інформації, яка оновлюється надзвичайно швидко? Це — і зміни у міжнародних стандартах фінансової звітності, вітчизняних положеннях бухгалтерського обліку, нормативно-правових актах з обліку, інструкціях та рекомендаціях з організації та методик обліку конкретних операцій. Якщо врахувати все це в комплексі, то, практично, кожна лекція може бути по-своєму проблемною. Однак, окреслити проблему — це тільки початок, треба ж її й розв'язати, а для цього вже вкрай потрібні оновлені знання. Допитливий розум сучасного студента відразу ж відчує, що викладач або просто слідує вимозі використовувати певні інновації у навчальному процесі, або він справді до цього готовий. На суд студента виносяться спочатку знаннєві компетенції викладача-лектора, а відтак і викладача, який веде практичні заняття.

Сфера, до якої прив'язаний викладач, досить чутлива — це сфера допитливого студента. Що гріха таїти, часто-густо така аудиторія не досить численна. Особливо на старших курсах свою відсутність на заняттях студенти пояснюють роботою. Це добре, оскільки матеріальні статки в багатьох такі, що додаткові заробітки просто необхідні. Але для кого ж тоді викладач працюватиме в аудиторії і кому ж, як не студентам, він повинен викласти свої оновлені знання? Можна навести багато прикладів певної залежності викладача від бажання студента «знати» і «вчитися». Ми ж звикли, що студенти певною мірою залежать від бажання викладача довести до студента свої знання. Хочемо ми цього чи ні, але на поверхні наведених фактів виявляється дія специфічного закону вищої школи — закону набуття і перетворення знань. Це — не економічний закон, проте на економічні процеси, особливо на найближчу перспективу (4—5 років навчання студента) він справлятиме суттєвий вплив. Гадаю, що наведені аргументи можуть підпадати під дію такого закону.

Та ось що засмучує. На старших курсах, коли починаю викладати доволі непросту навчальну дисципліну «Облік у банках»,

виявляється, що багато студентів не знають простих основ бухгалтерського обліку. Ці основи у 1970-х роках, коли ще я була студенткою, протягом двох семестрів вивчались у курсі «Теорія бухгалтерського обліку». Справді, вивчались, причому досить ґрунтовно і детально.

Відразу хочу наголосити, що професія «бухгалтер» — це поклик душі. Її розвиток можливий тільки завдяки зусиллям багатьох людей, відданих бухгалтерським ідеалам і правилам. На обліково-економічному факультеті в процесі викладання облікових дисциплін ці ідеали і правила становлять тільки перший етап формування професії бухгалтера. Надалі атрибутом професіоналізму стає душа, яка вкладається в ту роботу, що її виконує бухгалтер. Загалом ця професія не ставить за мету одержання прибутку. У цьому контексті, як зазначають відомі науковці з бухгалтерського обліку М. Р. Метьюс і М. Х. Б. Перрера, має значення рівень обслуговування і якість виконуваної роботи [1, с. 515], що повною мірою стосується професії бухгалтера.

Щоб професія відповідала соціальним запитам, вона має постійно перевірятися на відповідність вимогам часу [1, с. 514]. Важливо розуміти, що професіонали завжди належали до еліти суспільства. Важко, напевне, погодитися, що нині до еліти входять також і професіонали-бухгалтери. Втім до цього треба прагнути. Але в цьому плані ще більше зростає роль викладачів з облікових дисциплін у загальному процесі формування професіоналів з бухгалтерського обліку. Професіоналізм базується на знаннях, тобто має під собою теоретичну базу, яка дозволяє на практиці розвивати необхідні навички. Тільки в процесі підвищення загального рівня знань кількість професіоналів може зростати.

Знання являють собою рухоме поєднання різних елементів — досвіду, цінностей, інформації та експертного розуміння. Вони постійно змінюються, вони інтуїтивні, характерні для людей і є невід'ємною частиною людської сутності з її непередбачуваністю. Такий погляд підтверджується цілком логічним висновком «... знання є не в документах або інформаційних технологіях, а в людях» [2, с. 64]. В умовах ВНЗ стосовно бухгалтерського обліку коло людей формується із двох сегментів: викладачів і студентів. Нині «професія бухгалтера ввійшла до ключових, найнеобхідніших для розвитку країни. ...Вона залишається привабливою для молоді, але стає дедалі складнішою для опанування» [3, с. 15]. Цю думку висловила молодий доктор економічних наук Л. В. Чижевська, що особливо значимо. Її монографія якраз і присвячена бухгалтерському обліку як професійній діяльності і свідчить про

зростання інтересу до бухгалтерського обліку не тільки як професії, але і як науки. Втім повернімося до знаннєвих компетенцій, які формуються під впливом вимог практики і стосуються однаковою мірою як студентів, так і викладачів. Тільки глибиною та широтою своєї ерудиції викладач може прищепити студенту повагу до професії бухгалтера. Для цього йому особисто слід бути переконаним, що бухгалтерія — це не просто професія, а спосіб життя і душевний стан, який завжди має бути піднесений. У цьому сенсі знаннєві компетенції викладача мають становити своєрідний «сплав» основ обліку, знань нормативних документів, інструкцій, законів і, врешті, теорії бухгалтерського обліку. Більше того, потрібне органічне поєднання теорії та практики. Тільки в такий спосіб можна забезпечити власний авторитет у студентській молоді і стати справжнім куратором процесу набуття студентами знаннєвих компетенцій.

Інколи ставлю собі просте запитання: чи є принципова різниця між змістом проблемної лекції і лекції за темою курсу «Облік у банках»? Ясна річ, з огляду на підходи педагогіки різниця існує. Втім, урахувавши частоту змін у змісті інструктивно-нормативних документів з обліку банківських операцій, щонайменше кожна друга лекція відповідно до робочої навчальної програми є проблемною. Викладач повинен володіти інтелектуальними здібностями та високим професіоналізмом, бути винятково прозорою людиною вже навіть для того, щоб відповісти передусім, собі з якою метою здійснено зміни та чим вони зумовлені. Хіба ж це не проблемна лекція і чи не потрібний дар способів розв'язання вирішення цієї та інших супутніх проблем?

Знання — це складний, багатофакторний феномен, який виявляється у зростанні конкурентної боротьби на ринку праці. Виділяють два основні й найбільш типові вияви цієї конкуренції. Перший — пропозиція ринку робочих місць за профілем бухгалтерської професії. Другий — рівень готовності випускника вищого навчального закладу обійняти посаду бухгалтера. За умов ринкової економіки зазначені вияви конкуренції взаємозв'язані. Проте, важливо розуміти, що друга сфера конкуренції активніше діє тоді, коли сукупний попит на бухгалтерів значно нижчий від їх пропозиції на ринку праці. Це, зокрема, характерно для сучасного кризового етапу розвитку вітчизняної економіки. Саме тому зростають вимоги до професіоналізму, незважаючи на те що його кваліфікаційні характеристики стосовно професії бухгалтера, по суті, жодним документом не описані. У кожному конкретному випадку ці вимоги окреслює роботодавець.

Нині професіоналізм бухгалтера визнається ринковою економічною системою, яка є децентралізованою і значною мірою саморегульованою. З огляду на це і «благополуччя бухгалтера в суспільстві залежить від того місця, яке бухгалтер посідає в цьому суспільстві або, що не менш важливо, яке місце суспільство відводить бухгалтеру — такі і його самосвідомість, і професіональна поведінка (етика бухгалтера) [1, с. 640].

Важливо розуміти, що бухгалтер — професія суспільна, а отже, потребує суспільного визнання. Втім на зрілому етапі розвитку ринкових відносин, коли досягається концентрація та транснаціоналізація виробництва і капіталу, тобто коли економіка окремих країн стає більшою чи меншою мірою інтегрованою у світовий економічний простір, об'єктивно виникає потреба у зміні усталених поглядів на бухгалтерський облік як сферу втручання і регулювання тільки з боку конкретної держави. Вимоги міжнародних стандартів фінансової звітності принципово відрізняються від того, до чого звикли і на чому виховані сучасні бухгалтери-практики. Що стосується випускників навчальних закладів зі спеціальності «Облік та аудит», то ми, викладачі, покликані довести до них оновлені методи і форми роботи, які сучасне суспільство диктує бухгалтерам нової генерації з урахуванням міжнародних облікових норм, правил, принципів, стандартів.

Усе це свідчить про необхідність докорінної перебудови змісту процесу підготовки студентів зі спеціальності «Облік і аудит». Передусім ідеться про якісний перегляд навчального процесу, котрий треба здійснити з урахуванням «традиційних пріоритетів вітчизняної освіти, менталітету щодо позиції психологічного сприйняття процесу навчання з боку студентів та подальшого розвитку освітніх тенденцій світового співтовариства» [4, с. 21—22]. Саме в такий спосіб можна повною мірою реалізувати компетенційний підхід до набуття студентами теоретичних і практичних знань з бухгалтерського обліку.

Згідно з міжнародними вимогами бухгалтер є фахівцем досить широкого профілю. Йому вже недостатньо знань тільки з основ методології бухгалтерського обліку та чинного законодавства держави, в якій він здійснює свою професійну діяльність. Він повинен знати економіку, організацію виробництва, володіти методами економічного аналізу господарської діяльності, бути ознайомленим зі змістом міжнародних стандартів фінансової звітності, цивільним правом, трудовим, фінансовим і господарським законодавством, володіти засобами комп'ютеризації обліку. Загалом перелічений комплекс вимог обумовлює компетентність, тобто

здатність виконувати професійні функції відповідно до вимог роботодавця та з урахуванням конкретних виробничих ситуацій.

Компетентність можна розглядати і ширше — як сукупність знань у дії. Якщо особа завдяки знанням і вмінням виконує поставлені завдання, то компетентність можна вважати досягнутою [3, с. 277]. По суті, компетентність передбачає свідоме й відповідальне ставлення до виконання професійних функцій. Уже нині потрібні фахівці, які в комплексі володіють технологією бухгалтерського обліку. Безумовно, ця технологія — далеко не просто фіксація фактів господарської діяльності, як іноді підходять до функцій бухгалтера. Бухгалтер активно залучається до сфери управління, тому повинен оволодіти своєрідним мистецтвом управління, але з урахуванням його ролі в управлінському процесі. Він має не тільки нагромадити потрібну інформацію, а й проаналізувати її з тим, щоб передбачати та запобігати негативним тенденціям у здійсненні бізнесу.

За огляду на викладене слід зауважити, що процес підготовки бухгалтерів у сучасній вищій школі поки що не повною мірою адаптований до вимог професійної майстерності майбутніх фахівців. У цьому контексті професор Ф. Ф. Бутинець зазначає, що сучасні курси «Бухгалтерський облік» та «Фінансовий облік-1» і «Фінансовий облік-2» лише тоді впишуться у філософію освіти, коли вони будуть нести виключно морально-етичне та ціннісне наповнення» [5, с. 10].

Стосовно морально-етичного наповнення, то такої проблеми нема. Не варто дефініції моралі та етики повною мірою вписувати в наповнення змісту курсів з бухгалтерського обліку. Якщо про них і вести мову, то винятково в плані морально-етичної поведінки бухгалтерів як суб'єктів ринкових відносин. Інакше будемо зчиняти непотрібний галас навколо проблеми, якої не існує. Однак говорити є про що. Спочатку вестиму мову про облікову спеціальність.

По-перше, студентові слід надати чітку схему набуття знанневих компетенцій. У цій схемі точкою відліку має бути дисципліна «Основи бухгалтерського обліку». Раніше вже йшлося про слабку підготовку студентів саме з основ обліку, що донедавна вивчалися у курсі «Теорія бухгалтерського обліку». Забігаючи вперед, підкреслю, що тодішня і теперішня теорія бухгалтерського обліку — це різні речі, зважаючи на сучасні підходи до методологічного інструментарію, принципи обліку, які, безперечно, мають вивчатися вже на кінцевих етапах загальної схеми підготовки фахівців з обліку. Що стосується основи бухгалтерського обліку, то після закінчення вивчення цієї навчальної дисципліни

студент повинен повною мірою пізнати «таємницю» подвійного запису, розібратися в економічній сутності активних та пасивних рахунків, засвоїти основні елементи методу бухгалтерського обліку та їх призначення в обліковій процедурі. А вже потім можна переходити на другий етап підготовки.

По-друге, якщо початковим курсом стануть «Основи бухгалтерського обліку», то зникне потреба в поділі дисципліни «Фінансовий облік» на № 1 і № 2. Такий поділ серед неозначених зі схемою навчального процесу з облікових дисциплін викликає певне здивування. Чому? Передусім загальновідомо, що правові основи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». Як зазначено у ст. 3 Закону, бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Саме на даних бухгалтерського обліку базується фінансова, податкова, статистична й інші види звітності, в яких використовується грошовий вимірник. Жодного поділу обліку на бухгалтерський і фінансовий, та ще за № 1 і № 2, Законом не передбачено. То для чого ж відходити від реальності і створювати хаос у схемі підготовки фахівців з обліку? Інша річ, що після «основ» логічним його продовженням буде «Фінансовий облік». Саме під його правила підлаштований План рахунків і всі методика обліку здійснюваних фактів (операцій) фінансово-господарської діяльності. Саме з цією дисципліною проблеми не існує, бо вже її зміст апробовано в аудиторії протягом кількох років.

І, врешті, по-третє. Завершальним етапом у схемі підготовки фахівців з обліку має бути «Теорія бухгалтерського обліку». Є всі підстави стверджувати, що вже нині «...теорія бухгалтерського обліку — це самодостатня наукова та навчальна дисципліна й досить велика практика, що має власний предмет та апробований методологічний інструментарій у дослідженні господарських явищ та процесів [5, с. 10]. Ось тільки викладати справжню «Теорію...» логічно на магістерському рівні, оскільки справжня теорія бухгалтерського обліку має бути окремим і самостійним напрямом наукового вивчення й узагальнення. Втім це — поки що тільки мій заклик до наукових дискусій, але з орієнтацією на важливий результат — позбавлення концептуальних перекручень, будь-яких міфів та образ.

І це цілком логічно, оскільки власне відчуття недоліків теорії, її відставання від потреб практики, обговорення цих проблем багатьма науковцями свідчить про розуміння наявного кризового стану в теорії і дає впевненість у його подоланні [6, с. 5].

Література

1. Метьюс М. Р., Перрера М. Х. Б. Теория бухгалтерского учета: Учебник / М. Р. Метьюс, М. Х. Б. Перрера. / Пер., с англ. под. ред. Я. В. Соколова, И. А. Смирновой. — М.: Аудит: ЮНИТИ, 1999. — 663 с.
2. Мильнер Б. З., Румянцевка З. П. и др. Управление знаниями в корпорации: Учеб. пособие / Под ред. д-р экон. наук, проф. Б. З. Мильнера. — М.: Дело, 2006. — 304 с.
3. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку: [Монографія] / Л. В. Чижевська — Житомир: ЖДТУ, 2007. — 528 с.
4. Свірко С. В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах України: методологія і організація: Автореф. дис. ... д-ра экон. наук: спец. 08.00.09 — Бухгалтерський облік, аналіз та аудит / С. В. Свірко. — К., 2006. — 33 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Ревізія теорії бухгалтерського обліку або парадигма ТХОМ /Ф. Ф. Бутинець // Вісник ЖДТУ / [Економічні науки]. — 2008. — № 1 (43) — С. 3 — 17.
6. Палий В. Ф. Теория бухгалтерского учета: современные проблемы / В. Ф. Палий. — М.: Бухгалтерский учет, 2007. — 88 с.

Стаття надійшла до редакції 15.01.09.

УДК 657:22

В. Б. Кириленко

канд. экон. наук, доц.,
доцент кафедри обліку в кредитних
і бюджетних організаціях та економічного аналізу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МІЖБАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК НЕДЕПОЗИТНЕ ДЖЕРЕЛО ЗАЛУЧЕНИХ РЕСУРСІВ

В статье рассмотрены вопросы межбанковского кредитования. Приведен зарубежный опыт. Определены направления повышения эффективности данных банковских операций.

The questions of the between jars crediting are considered in the article. Foreign experience is resulted. Directions of increase efficiency of these bank transactions are certain.

Ключові слова: міжбанківське кредитування, фінансовий ринок, ліквідність.

Недепозитні притягнуті кошти — це кошти, що їх банк одержує у вигляді позик або за допомогою продажу власних боргових зобов'язань на грошовому ринку. Недепозитні джерела банківських ресурсів відрізняються від депозитів тим, що вони мають, по-